HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ם

ה) [ע"י תוס' ב"מ נ: ד"ה אלא ותוס' שבועות נ: ד"ה אבל וע' יבמות 5: תוד"ה כולהון], ב) תענית דף כד. מנחדרין קו: ע"ש, ג) טהרות פ"ב משנה ה, ד) עוקצין פ"ב משנה ה [ועי' רש"י שנה קו: וקש"י בתענית כד:], ה) [פי' בגד מלוס כגון כרבלתא דתרגומא שאין לרך בנות ישראל להתכסות בו שהוא פריצות ומניח לדבר עבירה. ערוך], ו) ב"מ פד. [כל הענין וע"ש], ז) [ע"י תוס' ב"מ פד. ד"ה ימיהן], ח) לקמן נה: סוטה לו: ב"ב קיח:, ט) [וכסנהדרין וכתענית פיכש"י בסדר מיקון ע"ש], י) [ע"י רש"י בתענית כד: וכסנהדרין קו:], כ) [ציריוכין לו:], ל) [רש"ל מ"ז], מ) [וע"ע רש"י שבת קיט. ד"ה תריסר ופ"ל תליסר ותוס' ב"ב קלג: ד"ה עליתא וכש"י ותוס' חולין נה: ד"ה תריסר ופ"ל תליסר],

תורה אור השלם

1. בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר:
בראשית מט כב

2. הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
בראשית מח טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא קא מספתפי מר מילר הכש. ר"ב הא דלא אמרו ליה מעינא ביטא כדאמרי גבי ר' יוחנן הייט מטוס דר"י טוו מתכלבי ביה ושיין ביה עינא ביטא מטא"כ רב גדול אבל קטיא אמלי לא אמרי לר"י לא מטפתפי מר מילר הכש ור"ל מטוס דר"י עפעפיו מכסין את עיניו ולא ראה כדאי" בתענית דף ט. בעובדא דיעוקא לל עיניה וחזא וכן בב"ק דף קיח. אמר להו דלו לי עיני: (ב) רש"י ד"ה אב ולא עשה וכו' דהשם לאו משום כבוד הבריות וכו' לאחוה ע"כ ה"ט דלמיינן:

גליון הש"ם

גמ' רב גידל הוה רגיל בו' ויתיב בו'. עי' תו' פסחים קי ע"א ד"ה אפי מאן:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, ואין נראה לר' יעקב מדאמרינן וכו'. ב. בתוס' רי"ש כתב, לחייבו יותר מהרה מסתמא. ג. בתוס' רי"ש כתב. שלא הגיעו לחינוך לענין פטורים ביחיד.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רב נסים גאון

לעיין בהם מדרך דעתנו היה עולה על לבנו כי בהזכירו את האב שמעלתו למעלה מכולם והאם עם הבנים חייבים בכבודו לא היה צריך להזכיר את השאר והיינו אומרים אם הזהיר הכתוב מליטמא לאב שהוא עדיף מכולם כל שכן לשאר קרובין שהם פחותין ממנו ולא היינו יודעין מה צורך היה לו להזכיר האם והאח והאחות עד ששמענו קבלה של חכמים שבירורם ופירושם ואמרו כי לאביו ולאמו צריך הדבר להזכיר את שניהם שאם היה מזכיר את אחד מהן לא היינו למדין ממנו חברו לפי שכל אחד מהם יש לו מעלה מיוחדת לו ואינה כחברו שהאב עדיף מן האם שבנו מיוחס אחריו ולא אחר האם והאם יש לה יתרון על האב מפני שהיא ודאי אמו ואביו אינו ודאי אלא חזקה שאפשר שתזנה אמו ותהר לזנונים ויהיה זה הבן מאיש אחר זולתי בעלה ולפיכך הוצרך לומר לאביו ולאמו ואיתא במסכת נזיר בפרק כהן גדול ונזיר אינן מטמאין לקרוביהן (דף מט) לאביו ולאמו למה לי צריכא דאי כתב רחמנא אביו הוה אמינא דלא מיטמא לה משום דחזקה בעלמא הוא אבל אמו (היא) דודאי ילדתיה ליטמא לה ואי כתב רחמנא אמו הוה אמינא דלא מיטמי לה דלא אזיל זרעה בתרה אבל אביו כיון דאמר רחמנא (במדבר א) שאמרו הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו' ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה ודרשינן ליה תו בדרך אחרת לאביו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה ולאמו שאם היה כהן והוא נזיר לאמו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה לאחיו שאם היה כהן גדול והוא נזיר לאחיו אינו מטמא אבל מטמא למת מצוה ולאחותו מה

אבל מטמא הוא למת מצוה אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' שאני התם דכתיב ולאחותו וליגמר מינה [ב] שב ואל תעשה שאני: אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא [ג] אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין [ד] האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה [ה] זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא ואנן קא מצערינן נפשין ומצוה קא צוחינן ולית דמשגח בן אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא [ו] כרבלתא בשוקא סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה אגלאי מילתא דכותית היא שיימוה בארבע מאה זוזי א"ל מה שמך אמרה ליה מתון אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא: רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל [ז] ויתיב אשערי דטבילה אמר להו הכי טבילו והכי טבילו אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מיצר הרע [ח] אמר להו דמיין באפאי כי קאקי חיורי [ט] ר' יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב [י] אשערי דטבילה אמר כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מעינא בישא אמר להו אנא [כ] מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב [ל] בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [מ] וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם ואב"א עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו:

מתני' [נ] נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש ומן

לא יטמא אפי' עושה פסחו גרידא וא"ת מהיכא פשיטא ליה אמרת לא יטמא וי"ל כדפירש"י דלא אמי עשה שאין בו כרת כטומאת קרובים וידחה עשה שיש בו כרת כגון עושה פסח וגם מילה שייך בה כרת וא"ת התם דפריך על מעשה דיוסף הכהן מנ"ל [לתלמודא] דהכא מיירי בעושה פסחו לחוד וי"ל מדלא כייל גבי עושה פסחו כמו גבי אחרים מי שהיה זיר וכהן הדיוט דמעיקרא נקט זיר לחוד ואח"כ זיר וכהן הדיוט וכו' וא"ת מנא ליה [ס] (לתלמודא) דהאי קרא בעושה פסחו ולמול את בנו הא קרא כתיב בזיר וי"ל אם אינו ענין בזיר דהא כתיבי פסוקים אחרים דמטמא במת מצוה תנהו ענין להולך לשחוט פסחו וכו'. והשר מקולי מייאב פירש"י דמיירי הכא דיש בו כל הקדושות הללו כו' ומ"מ פריך התם גבי יוסף הכהן דע"כ אף בעושה פסח גרידא אינו רשאי לטמא דאי ס"ל עושה פסח מטמא לקרובים. ולאחותו למה לי למימר דמטמא למת מצוה כיון דמטמא לקרובים אלמא עושה פסחו אינו מעלה עליו שום חומרא טפי מ"כ פשיטא דמטמא למת מצוה וכי תימא מכל מקום לריך קרא דמטמא למת מצוה מפני שיש בו ג' קדושות זיר וכהן ועושה פסח ולעולם אימא לך דעושה פסח גרידא מטמא לקרובים לא היא דהא כבר שמעינן מלאביו ולאמו ולאחיו דזיר וכ"ג לא מהני מידי למת מצוה מ"כ ע"כ קראי לא אלטריכו אלא למעלה דפסח ולמה לי פשיטא דאי מטמא לקרובים כ"ש למת מצוה ואע"ג דאלטריך קרא דלאמו לכהן הדיוט וזיר דמטמא למת מצוה אע"ג דכתב קרא דמטמא לקרובים ואלטריך קרא שהן ג' קדושות אע"ג דשמעינן כבר דמעלה דזיר לא מהני מידי למת מצוה מלאביו ה"מ כהן דקדושתו קדושת עולם ומשום הכי יש לנו לומר כי יש לו שתי קדושות דטפי קדושה ולכך אלטריך קרא אבל עושה פסח שקדושתו לפי שעה אם אתה מתיר לו לקרובים ה"ה למת מצוה מכ"ש דמאי חזית ליתן לו קדושה טפי גבי מת מצוה יותר מן הקרובים. מ"מ יש לפרש בקולר הבריתא מדמניא גרידא על ישראל זיר ואח"כ זיר וכהן הדיוט ואח"כ זיר וכ"ג ומ"כ מסברא יש לנו לומר (כי יש) דאינו מטמא לקרובים כמו זיר וכלהו אינך ודוק מעלמך: **שב ואל תעשה שאני.** וא"ת זיר וכ"ג קום עשה הוא דיטמא למת ותירץ רש"י דקרא גלי לן דלאו דלא יטמא לא נאמר גבי מת מצוה ולא נהירא דא"כ כל מקום דאמרי' שעשה דוחה ל"ת לקרי שב ואל תעשה וכו' והילך קרי ליה דחייב אימא שאינו דחייה דהתם לא נאמר הלאו ועוד דהא מילה ותמיד ופסח דדחו שבת כדאמרינן פרק אלו דברים (פסחים דף סט:) אלמא מקרי שפיר דחייה. אלא נראה דמנזיר לא גמרינן דמה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכן מכהן מה לכהן שכן לאו שאינו שוה בכל: **זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים.** פירש הקונטרס כיון דכבשן בקדרה בטלים במותרת יד להכיא טומאה ולא נהירא דא"כ מאי האי דקאמר עלה שלא נכבשו אלא לאחרים מה כבישה בקדרה שלא נכבשו אלא לאחרים כלומר מה שכבשן העלין עמהן לא כבשן אלא להרלות שהזיתים נאים וחדשים הכי טהורים. אבל כבשן להיות רחויין לאכילה משעה שיהו מתוקנין לרחיית אכילה טמאים: **תליסר מתיבתא.** יש מפרשין תליסר ישיבות יש בנו שבקיאים ותליסר לאו דוקא אלא לשון הרגיל בגמ' כמו תליסר (חולין מד:) זוזי פשיטי ורש"י פי' בע"א מ): והא פ' לולב הגזול (סוכה דף מב.) אמרי' קטן היודע לשמור תפילין אביו חייב לקנות לו תפילין אלמא כשהגיע לחנוך דשייכי ביה תפילין חייב בתפילין ובק"ש ומי יש לחייבו יותר מסממא מדאשכחן התם קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה ופסוק ראשון של ק"ש וערלה לר"ת דמיירי בקטן שלא הגיע לחנוך ומיהו סיפא דקתני וחייבין בתפלה היה ר"י ר"ל דמיירי בקטן שהגיע לחנוך דאי לא הגיע לא הוו להו לחייבו בתפלה ולא נהירא דאם כן לא הוו להו קטנים דומיא דנשים ועבדים שפטורים בכל ענין וקטנים אינם פטורים אלא בשלא הגיע ואין יודע לשמור תפיליו ופי' ר"ת דודאי מייירי בהכל בקטן שלא הגיע לחנוך וחייבין דסיפא קאי אנשים ועבדים לחוד אבל קטנים פטורים מכל וכל כיון דלא הגיע לחנוך ומ"ת מ"כ אמאי תנא קטנים בהדי נשים ועבדים כיון דאין שוין כדפרישית וי"ל דכן דרך התנא לשנות יחד נשים ועבדים וקטנים שלא הגיעו לחנוך כמו[ג] נשים ועבדים וקטנים פטורים מסוכה (סוכה דף כח.): בתפלה

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהלכות אבל הלכה ח [ופ"י מהל' כלאים הל' כט] טור שו"ע יו"ד סימן שצב סעיף ח:

כו ב מיי' פ"ד מהלכות ק"ש [הל' ל] סמג עשין יח טור ושו"ע או"ח סימן ג סעיף ב ג:

רבינו חננאל

וליגמר מינה, שב ואל תעשה שאני. פי', לא ענש הקב"ה למטמא ובטל מלעשות פסח, אלא ענש כרת לטהור ולמי שלא היה בדרך רחוקה וביטל ולא עשה פסח, ולא עבר המיטמא אלא מפני שגרם לבטל הפסח ויכול לעשות פסח שני. וזהו שב ואל תעשה שאני, כלומר קל הוא זה ולפיכך דחאו כבוד מת מצוה. אבל לאו דכלאים וכיוצא בו שהוא לאו גמור אינה נדחה מפני כבוד הבריות. וקי"ל דסדרין בציצית וכבשי עצרת ולולב ושופר והזאה וערל ואזמל הני כולהו שב ואל תעשה נינהו. וכן בסוף פרק האשה דפסחים ובהאשה רבה דיממות. **זתים שכבשן בטרפיהן.** פי' זו המשנה בעוקצין וראש הפרק הוא זתים שכבשן בטרפיהם טהורים לפי שלא כבשן אלא למראה. והיה אומר לתלמידיו **הויות דרב ושמואל קחזינא הכא.** כלומר הלכה קשה היא וצריכה יגיעה כמו הויות דרב ושמואל. **כלהו תנויי בנזיקין הוה** פי', באותן הדורות לא היו יגעים אלא בדברים הקשים אבל השאר פשוטים היו להם ולא היו צריכין לטרוח בהן. פי' אחר. זתים שכבשן בטרפיהן ונגע שרץ לטרפיהן שהן חרץ לקדירה לא טימא למה שבקדירה. האשה שכובשת ירק בקדירה ותולה ממנה ירק חוץ לקדירה ונגע בה שרץ אין מטמא למה שבקדירה. **ואנן קא מתניתן בעוקצין י"ג מתיבתא.** פי' י"ג עניינים. כי הא **דרב אדא בר אהבה חזא להך איתתא דלבשה כרבלתא בשוקא.** פי', בגד אדום כגון כרבלתא דתרגוגלא, שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו שהוא פריצות ומביא לדבר עבירה. **היינו דאמרי אינשי תון מתון אדבע מאה זוזי שוי.** פי' הממתין ואינו ממהר מרויח ת' זוזי. **רבי יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי** וכו'. שלא יפגוני בה כלב או חזיר או חמור או דבר טמא. **אל תקרי עין אלא עלי** יון. כלומר, בואי העין במקום אחר ואל תזיקני.

רב נסים גאון (המשך)

למשפחותם ולבית אבותם אימא ליטמי ליה קמ"ל ועוד אמרו (שם דף מח) אם הוצרך לומר אביו ואמו למה הזכיר עוד את אחיו והלא אין צריך להזכירו מפני שהוא נלמד מאביו ואמו זה שהזכיר את אחיו לא לצורך עצמו נאמר אלא ללמד על מת מצוה שאין לו קוברין נאמר שמותר לנזיר להטמא לו ולהתעסק בקבורתו כתנויא לאחיו אינו מיטמא אבל מטמא למת מצוה ונשתיירה עדיין אחותו ושאלנו עליה למה הוצרך הכתוב עוד להזכירה ולאחותו מה תלמוד ותשבנו כי הוצרך להזכירה ללמוד ממנה תוספת תלמוד שהנזיר אפי' אם היה הולך לעשות מצוה ונזדמן לו מת מצוה שיניח את המצוה שהיה סובר לעשותה ויטמא למת מצוה ויתעסק בו עד שיקברנו ולפיכך הזכיר הכתוב את אחותו כי כשהזכיר אחיו למדנו כי הנזיר מטמא למת מצוה בזמן שאינו מתעסק למצוה אחרת והוצרכנו עוד לידע אם בזמן כשהוא עוסק במצוה יניחנה ויתעסק במת מצוה אם לאו אתא ולאחותו ללמד כי מת מצוה קודם כמו